

OM VERDER TE LEZEN

Handboek jongeren en religie

Welke betrokkenheid tonen jongeren op religie? Deze vraag staat centraal in dit handboek. Deze studie is opgebouwd uit drie delen. Het eerste deel bespreekt de kennis die er over deze vraag bestaat. Het tweede deel toont voorbeelden van actueel onderzoek. Eén zo'n voorbeeld betreft een onderzoek onder middelbare scholieren. In het derde deel komen mensen aan het woord die als werkveld jongeren en religie hebben. Tussen de hoofdstukken door staan voorbeelden van *best practices* van religieus jongerenwerk. Welk beeld rond jeugdreligie laat het handboek zien? Van het totaal aantal jongeren beschouwt 37 procent zich als lid van een religieuze groep. Ongeveer 15 tot 20 procent van de jongeren gaat regelmatig naar een godsdienstige bijeenkomst. Het lijkt er overigens volgens de onderzoekers op alsof de trend tot ontkerkelijking onder jongeren stagneert en er sprake is van een zogenoemd bodemeffect. Als het gaat over jeugdreligiositeit zeggen de onderzoekers dat er weinig kennis over beschikbaar is, en de kennis die er is, blijkt zeer divers en diffuus. Niettemin ontstaat het volgende beeld van religieuze praktijken. Zo valt het hoge percentage op - 80 procent - van jongeren die bidden. Verder valt het fenomeen religieuze festivals op waar jongeren aan deelnemen. Voorbeelden hiervan zijn de katholieke wereldjongerendagen, het Ramadan festival en EO-jongerendagen. In dit verband spreken de onderzoekers van een 're-organisatie' van religieuze betrokkenheid. Daarmee bedoelen ze dat er nieuwe verbanden worden gecreëerd waarbinnen religie wordt beleefd. Daarbij hoort ook de rol van internet. Deze wordt steeds belangrijker in de vorm van communities en chatrooms. Ook is er de nadruk op nieuwe vormen van spiritualiteit zoals het inrichten van een herdenkingsplek

of het beoefenen van meditatie. Een belangrijke rode draad die door het boek loopt is het inzicht dat veel jongeren religie persoonlijk betekenis willen geven. Jongeren vinden autonomie en keuzevrijheid belangrijk. Religie moet iets van hen zelf zijn. Maar het handboek waarschuwt iedere keer dat persoonlijke betekenisgeving is ingebed in institutie en traditie. Islamitische jonge vrouwen die een hoofddoek dragen, tonen hiermee volgens de onderzoekers weliswaar conformistisch gedrag, maar geven tegelijkertijd aan dat een hoofddoek ook een eigen bewuste keuze moet zijn. Doordat jongeren postmoderne waarden als autonomie en authenticiteit onderschrijven, is de kerk met haar aanbod steeds minder aantrekkelijk. Kerken zouden meer moeten aansluiten op de belevingen en meningen van jongeren. Het handboek onderscheidt vier groepen jongeren. De groepen worden aangeduid met Italiaanse termen uit de klassieke muziek. De eerste groep wordt door de onderzoekers aangeduid als de 'Fortissimo's'. Het zijn traditioneel en institutioneel georiënteerde jongeren met een sterke overtuiging; ze hebben het geloof van huis uit meegekregen. Een tweede groep wordt door de onderzoekers 'Legato's' genoemd. Deze groep is weinig betrokken bij religie. Ze laten de antwoorden op belangrijke vragen in hun leven niet bepalen door religie. Op scharniermomenten in hun leven kunnen ze er wel religieuze elementen uitlichten en deze gebruiken. Vervolgens zijn er de 'Spirituoso's'. Dit zijn de jongeren die religieus actief zijn buiten het instituut om en een spirituele betrokkenheid hebben. Deze jongeren menen dat er iets hogers is. Jongeren die naar Taizé gaan of mediteren zijn vertegenwoordigers van deze groep. Tenslotte zijn er de

'Tranquillo's'. Dit is de grote groep van jongeren die niet betrokken is bij religie; deze jongeren zijn er niet mee vertrouwd.

Eén van de bijdragen in het tweede deel van het handboek gaat over het onderwijs. Twee jaar geleden hebben de onderzoekers meer dan 2000 leerlingen van 4 havo en 5 vwo op katholieke scholen een uitgebreide vragenlijst voorgelegd. Op basis van de antwoorden stelden de onderzoekers vijf profielen op van leerlingen als het gaat over hun relatie met religie. Deze indeling valt overigens anders uit dan de hierboven genoemde. De grootste groep onderzochte scholieren vindt geloof niet belangrijk. Men heeft er niets mee. Voor een tweede groep is geloof wel belangrijk en kan religie steun en hoop geven. De derde groep bestaat uit de zogenoemde 'ietsisten'. Deze leerlingen geloven dat er meer is tussen hemel en aarde. In deze groep bestaat verzet tegen een kerkelijk kader. Een vierde groep is ethisch georiënteerd en toont, met een beroep op de gulden regel, respect voor mensen die wel geloven. Men ziet dit als een vrije keuze. En dan is er een vijfde groep die vooral gelooft in het realiseren van zelf gestelde doelen. Wat de groepen met elkaar verbindt is het belang van vrijheid, ruimte voor anderen, respect hebben en geloven in jezelf. De onderzochte middelbare scholieren vinden het belangrijk zelf te kiezen en zelf wat van het leven te maken.

Een belangrijke waarde van het boek betreft de opgestelde typologieën, dat wil zeggen de indeling van jongeren in vier groepen: institutioneel betrokken, weinig betrokken, spiritueel betrokken en niet betrokken. Overigens rijst hier ook wel de vraag naar de relatie met de indeling in vijf groepen die gemaakt is in het onderzoek onder de scholieren. Gelet op het diffuse en

diverse karakter van jongerenreligiositeit is het blijkbaar lastig een scherp beeld te schetsen. Deze verlegenheid laten de onderzoekers telkens zien en het blijkt ook uit de soms erg voorzichtige formuleringen waarmee men een slag om de arm houdt. Op pagina 72 lezen we: 'Er lijkt een interesse te blijven voor religie. En hoewel we nog altijd *weinig weten* van deze groep jongeren is het *niet onaannemelijk* om te *vermoeden* dat met betrekking tot deze jongeren veeleer sprake is van (...) religieuze betrokkenheid dan van verdwijnende religieuze betrokkenheid' (de cursiveringen die de voorzichtigheid in de formuleringen laten zien zijn van mij). Het boek levert veel interessante informatie, maar roept minstens zoveel vragen op. Om er een paar te noemen: wat is de diepere betekenis van internet als het gaat om jeugdreligie? Wat is de relatie van de spiritueel georiënteerde jongeren tot het idee van transformatieve religie? En wat kunnen niet kerkelijke instituties, zoals confessionele scholen betekenen voor jongeren als het gaat om religie en het waardebesef van jongeren?

Ton Roumen

Titel: Handboek jongeren en religie. Katholieke, protestantse en islamitische jongeren in Nederland. Onder decatie van Monique van Dijk-Groeneboer. Uitgever: Parthenon, Almere. Jaar van uitgave: 2010. Aantal pagina's: 224. Prijs: € 29,90. ISBN 978 90 79578 184